

Asia: VN/12457/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Luku 1. Johdanto

-

Luku 2. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

2.4 Sisäinen turvallisuus

On erittäin hyvä, että strategiassa kuvataan, että sisäinen turvallisuus pohjautuu ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian sekä vapauden, vakauden, hyvinvoinnin, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen kaikessa toiminnassa, ja että sisäisellä turvallisuudella on vahvoja kytköksiä muihin elintärkeisiin toimintoihin, ennen kaikkea henkiseen kriisinkestävyyteen. On myös olennainen näkökulma, että sisäisen turvallisuuden ylläpito perustuu ensisijaisesti ennaltaehkäisyyn. Ja että työllisyys, toimeentulo, koulutus, yhteiskunnallinen osallisuus, ihmisten terveys ja hyvinvointi laajasti muodostavat osaltaan perustan turvallisuudelle.

Turvallisuuden edistämisen ja ylläpitämisen keinot ovat hyvin erilaisia riippuen siitä, millainen turvallisuuskäsitys on. Mielenterveyspooli korostaa psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden sekä yhdenvertaisuuden, osallisuuden ja yleisen yhteiskunnallisen tasa-arvon merkitystä osana sisäistä turvallisuutta ja ennaltaehkäisyä. Ihmisten liittyminen toisiinsa, kokemus kuulumisesta yhteisöihin ja luottamus siihen, että yhteiskunnassa ollaan yhdessä, luovat vakautta ja ennustettavuutta ja toisaalta antavat perustan hyvälle toiminnalle ja selviytymiselle myös kriisitilanteissa.

2.6 Väestön toimintakyky ja palvelut

Väestön toimintakyky ja palvelut -osiossa on kuvattu hyvin sitä, miten yhteiskunnan rakenteet luovat perustan yksilöiden toimintakyvylle. Toimintakyvyn ylläpito, kehittäminen ja varmistaminen edellyttävät strategian mukaan sekä riittävää sosiaaliturvaa että sosiaali- ja terveyspalveluja. Tällä hetkellä heikoimmassa asemassa olevien ihmisten toimeentuloon tehdään heikennyksiä. Harjoitetun politiikan tulisi olla johdonmukaisessa suhteessa turvallisuusstrategiassa tunnistettuihin yhteiskunnan välttämättömiin toimintoihin.

Kuten strategiassa todetaan, toimintakyvyllä on fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja eettinen ulottuvuus. Nämä kaikki kytkeytyvät toisiinsa. Psyykkinen toimintakyky rakentuu koko elämänkaaren aikana. Tämä korostaa sitä, että politiikan tulee turvata kaikilla elämänalueilla perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen,, yhdenvertaisuus ja psyykkisen turvallisuuden rakentumisen edellytykset.

2.7 Henkinen kriisinkestävyys

Strategian mukaan henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan kykyä kestää kriisitilanteiden aiheuttama kuormitus ja selviytyä niiden vaikutuksista.

Kuten strategiassa todetaan, henkisen kriisinkestävyuden perusta luodaan normaalioloissa. Sen rakentaminen, vahvistaminen ja ylläpitäminen ovat koko yhteiskunnan läpileikkaavaa ja pitkäjänteistä työtä, ja henkiseen kriisinkestävyteen vaikuttavat mm. yksilöiden hyvinvointi, toimeentulo, terveys ja toimintakyky. Strategiassa tulisi tunnistaa eri toimijoiden ja myös yksilöiden mielenterveysosaaminen yhtenä henkisen kriisinkestävyuden elementtinä.

Strategiassa todetaan, että henkinen kriisinkestävyys "ilmenee tahtona toimia valtiollisen itsenäisyyden,

yhteiskunnan vakauden, väestön elinmahdollisuuksien ja turvallisuuden ylläpitämiseksi kaikissa tilanteissa". Yksilön kannalta henkinen (tai psyykinen) kriisinkestävyys ei kuitenkaan ole mikään tietty mielipide tai ideologia, vaan ihmisen psyykkisten voimavarojen kokonaisuus. Kriiseissä(kin) on tärkeää vaalia yksilöiden kaikkia vapauksia, mukaan lukien sanan- ja mielipiteenvapaus ja vapaus olla eri mieltä yhteiskunnan päättäjien kanssa.

Strategiassa todetaan, että yksilöiden keskinäinen luottamus sekä luottamus viranomaisiin ja yhteiskuntaan ovat henkisen kriisinkestävyuden keskeisiä tekijöitä, ja että luottamuksen säilymiseen vaikuttaa olennaisesti viranomaisten, järjestöjen ja muiden yhteisöjen viestintä. Viestintää olennaisempia ovat kuitenkin teot, ja että teot ja viestintä ovat johdonmukaisessa suhteessa keskenään. Keskinäistä luottamusta ei voida luoda viestinnän keinoin, jos teot ovat ristiriidassa sen kanssa.

Mielenterveyspooli kiittää sitä, että strategiassa on tunnistettu koulutuksen ja kulttuurin merkitys osana henkisen kriisinkestävyuden perustaa.

Strategian mukaan järjestöllä on merkittävä rooli turvallisuuskulttuurin edistämässä sekä yksilöiden aktivoimisessa turvallisuuden kehittämiseen. Kansalaisyhteiskunnan toiminta tarjoaa ihmisille sosiaalisen viitekehäyksen, joka rakentaa luottamusta, aktivoi ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja ehkäisee syrjäytymistä. Jotta järjestöt ja kansalaisyhteiskunta laajemmin voivat toteuttaa tätä roolia, niiden toimintaedellytykset, kuten autonomia ja resurssit, on turvattava. Järjestöt eivät saa joutua poliittiseen ohjaukseen tai pelkästään välineeksi toteuttamaan tiettyjä palveluja.

Strategian mukaan yksilöillä on vastuu oman toimintakykynsä ylläpitämisestä. Kuitenkin toimintakykyyn vaikuttaa merkittävässä määrin yksilön tausta ja elinolosuhteet, kuten köyhyys, terveydentila tai vammaisuus, kuuluminen syrjinnän vaarassa olevaan tai marginalisoituun ryhmään. Lapsen ja nuoren toimintakyky ja sen osana esimerkiksi mielenterveys rakentuvat kasvuympäristössä. Esimerkiksi lapsena koetulla köyhyydellä, vanhempien mielenterveys- tai päihdeongelmalla tai syrjityksi joutumisella on tilastollisesti suuri vaikutus lapsen myöhempään elämään. Yksilöiden toimintakyky tulee nähdä pitkälti myös yhteiskunnan toimien seurauksena. Panostukset esimerkiksi varhaiskasvatukseen, kouluun, koulutukseen, kulttuuriin ja hyvään työelämään antavat ihmisille hyvän elämän eväitä ja sen myötä ehkäisevät myös esimerkiksi sairastavuudesta tai tulonsiirroista johtuvia yhteiskunnan kuluja.

Yhteiskunta koostuu hyvin monenlaisista yksilöistä ja yhteisöistä. Turvallisuuden edistämässä tulee huomioida väestön moninaisuus, kuten eri vähemmistöihin kuuluvat ihmiset ja heidän yhteisönsä. Yhdenvertaisuuden ja jokaisen perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen sekä hyvien väestösuhteiden

edistäminen lisäävät luottamusta ja sitä kautta vakautta ja turvallisuutta sekä paikallisyhteisöissä että koko yhteiskunnan tasolla.

Luku 3. Yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat

3.1 Uhkat, häiriötilanteet ja kriisit

Mielenterveyspooli katsoo, että strategiassa tulisi tunnistaa vielä paremmin yksilöiden ja yhteisöjen psyykkiseen hyvinvointiin ja sosiaalisiin suhteisiin kohdistuvat uhkat. Näihin kuuluvat esimerkiksi köyhyys, eriarvoisuus, vihapuhe, väkivallan eri muodot, syrjintä ja ympäristökriisi(e)n aiheuttama ahdistus.

Strategiassa tulisi tunnistaa vihapuheen ja viharikosten rooli turvallisuusuhkana ja turvallisuuden kokemuksesta heikentävänä asiana ja toisaalta vihapuhetta ja viharikoksia ehkäisevän työn merkitys osana turvallisuuden rakentamista. Vihapuhetta ja viharikoksia kohdistuu vähemmistöihin, kuten rodullistettuihin ihmisiin, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin, vammaisiin ihmisiin ja alkuperäiskansaan.

Sukupuolittunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta ovat Suomessa yleisiä väkivallan muotoja. Niiden taustalla on rakenteellista epätasa-arvoa, jonka purkaminen toimii osaltaan väkivallan ennaltaehkäisyä. Sukupuolittunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta tulee tunnistaa, jotta niitä voidaan ehkäistä tehokkaasti esimerkiksi tasa-arvokasvatuksen keinoin ja siten lisätä turvallisuutta.

Luku 4. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

4.5 Yleiset periaatteet

Kansanvallan, oikeusvaltion, perus- ja ihmisoikeuksien, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon tunnistaminen osaksi yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen yleisiä periaatteita on erittäin tärkeää. Nämä periaatteet tulee viedä turvallisuustyössä myös esimerkiksi säädösvalmistelun ja johtamisen käytäntöihin esimerkiksi perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arvioinnin muodossa.

Strategialuonnoksen mukaan ”yksilölähtöisyys korostaa kansalaisten roolia kokonaisturvallisuutemme avaintoimijoina. Heillä on oikeus turvallisuuteen, mutta myös tuotettava sitä itselleen ja toisilleen”. Ajatus yksilön velvollisuudesta toimia yhteiskunnassa tietyllä tavalla on hankala. Yksilöltä voidaan vaatia lakien noudattamista, mutta perus- ja ihmisoikeuksien puitteissa yksilöllä on noin muuten oltava laaja vapaus toteuttaa itseään haluamallaan tavalla, myös esimerkiksi riskejä ottaen. Laajat yksilönvapaudet ovat olennainen osa demokraattista, ihmisoikeuksiin perustuvaa oikeusvaltiota ja myös turvallisuutta.

Luku 5. Kokonaisturvallisuuden toimijat

5.3 Kansalaisyhteiskunta

Strategiassa todetaan, että vahva kansalaisyhteiskunta ja kansalaisjärjestöjen merkittävä rooli yhteistyössä julkisen vallan kanssa ovat Suomen keskeisiä tunnuspiirteitä, ja että kansalaisjärjestöt ovat avaintoimijoita myös kokonaisturvallisuuden ja kriisinkestävyyden rakentajina.

Tämänhetkinen kansalaisyhteiskuntapolitiikka on vahvassa ristiriidassa tämän kirjauksen kanssa. Suunnitellut ja toteutetut leikkaukset kansalaisjärjestöjen rahoitukseen heikentävät myös järjestöjen mahdollisuutta osallistua laajasti kansalaiskeskusteluun ja toimia autonomisesti omista

lähtökohdistaan. Kansalaisyhteiskunnan toimintatilan kaventuminen on huolestuttavaa sekä demokratian, oikeusvaltion että ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Kansalaisjärjestöjen ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden eri rooleja, yhteistyötä, viestintää ja työnjakoa sekä näiden resursointia tulisi käsitellä strategiassa monipuolisemmin ja konkreettisemmin.

Kansalaisyhteiskunnan osana tulee huomioida vahvemmin myös vapaat, järjestäytymättömät kansalaistoimintaryhmät sekä erilaiset yhteisöt ja yhteisöllisyys.

5.4 Yksilöt turvallisuustoimijoina

Yksilöiden kykyyn toimia rakentavasti turvallisuuden turvaajina yhteisöissä ja koko yhteiskunnassa vaikuttavat osaltaan ihmisen psyykkiset ja sosiaaliset voimavarat ja toimintakyky. Nämä rakentuvat pitkällä aikavälillä siinä kokonaisuudessa, jonka muodostavat muun muassa sosiaaliset suhteet, elinolosuhteet ja elintavat. Kun puhutaan yksilöistä turvallisuustoimijoina, yhteiskunnan tasolla tulee turvata mielenterveyttä ja toimintakykyä tukevat resurssit ja puitteet elämänkaaren keskeisille instituutioille, kuten varhaiskasvatukseen, kouluun, palveluihin, työelämään sekä harrastustoimintaan, ja turvata ihmisille riittävä toimeentulo.

Rahoituksen ja muiden toimintaedellytysten leikkaaminen näistä elämään keskeisesti vaikuttavista rakenteista johtaa toimintakyvyn heikentymiseen osalla ihmisistä ja on siten ristiriidassa sen kanssa, että yksilöiden toivotaan osallistuvan turvallisuuden ja vakauden ylläpitoon yhteiskunnassa.

Strategian mukaan ihmisten halu osallistua ja auttaa kanavoituu osaltaan järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan kautta. Tällä hetkellä kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä heikennetään rajuilla leikkauksilla. Tämä tulee heijastumaan myös ihmisten mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan järjestötoiminnan kautta ja järjestöjen mahdollisuuksiin tukea ihmisten toimintakykyä ja toimia muilla tavoin turvallisuuden edistämiseksi.

Yksilö-termin tilalle olisi perusteltua harkita jotain muuta termiä, kuten ihminen. Tällöin myös yksilölähtöisyys -> ihmislähtöisyys.

Yksilötason rinnalle strategiaan tulisi tuoda vahvemmin yhteisöjen rooli.

Luku 6. Kokonaisturvallisuuden tulevaisuus

-

OSA 2: Strategiset tehtävät

Sisäinen turvallisuus

12 Vaalien toimeenpanon ja demokratian edellytysten turvaaminen

Kansalaisjärjestöjen rooli demokratiatoimijoina on tunnistettu tässä osiossa yleisellä tasolla, mutta siihen liittyen ei ole kirjattu toimenpiteitä. Kansalaisjärjestöihin parhaillaan kohdistuvat avustusleikkaukset heikentävät kansalaisyhteiskuntaa ja sen autonomiaa.

Kansalaisyhteiskunta

Strategiassa todetaan, että vahva kansalaisyhteiskunta ja kansalaisjärjestöjen merkittävä rooli yhteistyössä julkisen vallan kanssa ovat Suomen keskeisiä tunnuspiirteitä, ja että kansalaisjärjestöt ovat avaintoimijoita myös kokonaisturvallisuuden ja kriisinkestävyyden rakentajina.

Tämänhetkinen kansalaisyhteiskuntapolitiikka on vahvassa ristiriidassa tämän kirjauksen kanssa. Suunnitellut ja toteutetut leikkaukset kansalaisjärjestöjen rahoitukseen heikentävät myös järjestöjen mahdollisuutta osallistua laajasti kansalaiskeskusteluun ja toimia autonomisesti omista lähtökohdistaan. Kansalaisyhteiskunnan toimintatilan kaventuminen on huolestuttavaa sekä demokratian, oikeusvaltion että ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Kansalaisjärjestöjen ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden eri rooleja, yhteistyötä, viestintää ja työnjakoa sekä näiden resursointia tulisi käsitellä strategiassa monipuolisemmin ja konkreettisemmin.

Kansalaisyhteiskunnan osana tulee huomioida vahvemmin myös vapaat, järjestäytymättömät kansalaistoimintaryhmät sekä erilaiset yhteisöt ja yhteisöllisyys.

Väestön toimintakyky ja palvelut

47 Toimeentulo

Riittävän toimeentulon turvaaminen ihmisille on paitsi olennaista turvallisuuden kannalta, myös perus- ja ihmisoikeus. Toimeentulon turvaaminen kriisitilanteissa on olennaista, mutta vielä olennaisempaa on rakentaa normaalioloihin sellainen sosiaaliturva, joka turvaa perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ja inhimillisestä näkökulmasta ihmisarvoisen elämän. Toimiva, ennakoitava ja riittävä sosiaaliturva tukee myös mielenterveyttä ja siten ihmisen toimintakykyä yhteiskunnassa.

48 Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden turvaaminen

Kriisit vaikuttavat sekä suoraan että välillisesti väestön mielenterveyteen. Lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvia: osa heistä on kokenut vain sellaisen todellisuuden, jossa kriisi toisensa perään horjuttaa perusturvallisuutta. Sekä palveluiden turvaamisessa kriisien aikana että toipumisvaiheessa onkin erittäin tärkeää turvata myös riittävät mielenterveyspalvelut, mukaan lukien kriisiauttaminen.

Kansalaisjärjestöjen rooli palveluiden tarjoajana julkisten toimijoiden rinnalla tulisi tunnustaa tässä osiossa. Kansalaisjärjestöt ovat osa erityisesti mielenterveyden palvelujärjestelmää, mutta myös laajemmin sosiaali- ja terveyspalveluita. Turvallisuuden ja varautumisen näkökulmasta järjestöjen työn tarkoituksenmukainen ja tehokas hyödyntäminen kriisitilanteissa edellyttää, että yhteistyö, vuoropuhelu ja rakenteet toimivat myös normaalioloissa, ja että järjestöjen toiminnan resurssit on riittävällä tavalla turvattu.

49 Kasvatus-, koulutus- ja tutkimusjärjestelmän ylläpitäminen

Varhaiskasvatuksella, koululla ja koulutusjärjestelmällä on merkittävä rooli myös henkisen kriisinkestävyyden rakentamisessa ja tukemisessa. Olennaisia elementtejä tässä ovat psyykkisen, ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen sekä perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja demokratiakasvatus. Jotta koulutusjärjestelmä voi tukea ihmisten hyvinvointia, sen tulee olla riittävästi resursoitu ja perustua perus- ja ihmisoikeuksiin.

50 Kulttuuripalvelujen ylläpitäminen ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen

Kulttuurin, kulttuuripalveluiden ja kulttuuriomaisuuden rooli osana henkistä kriinkestävyyttä on tärkeä kirjaus. Kulttuuritoimijoilta, mukaan lukien kansalaisjärjestöiltä, leikataan parhaillaan rahoitusta merkittävällä tavalla. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että kulttuurin rooli osana psyykkistä hyvinvointia ja resilienssiä tunnustetaan turvallisuusstrategiassa monipuolisesti.

52 Nuorisotyön ja -toiminnan sekä liikunnan kansalaistoiminnan ylläpitäminen

Nuorisotyön ja -toiminnan sekä liikunnan kansalaistoiminnan edellytyksiä heikennetään parhaillaan mittavilla leikkauksilla. Strategian sinänsä hyvät kirjaukset tästä aihepiiristä ovat ristiriidassa harjoitetun politiikan kanssa. Jotta nuorisotyön ja -toiminnan sekä liikunnan kansalaistoiminnan rooli turvallisuudessa voidaan taata, näitä toimijoita ja toimintoja tulee resursoida riittävästi.

53 Viestintä

Strategialuonnoksessa nostetaan kansalaisjärjestöt esiin viestinnän toimijoina kriisitilanteissa. Strategian mukaan järjestöillä on keskeinen rooli henkisen kriinkestävyyden vahvistamisessa ja muun muassa väestön tuntojen välittämisessä viranomaisten suuntaan. Jotta järjestöt voivat toteuttaa tällaista tehtävää (autonomiansa puitteissa), niiden toiminnan täytyy olla resursoitua ja siinä täytyy olla ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Tämänhetkiset mittavat leikkaukset järjestöjen rahoituksesta johtavat järjestöjen toiminnan vähenemiseen ja kaventumiseen, mikä uhkaa myös järjestöjen toimintaa yhteiskunnallisina keskustelijoina ja viestijöinä.

54. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäiseminen

Strategialuonnoksen mukaan syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisy ja vähentäminen on välttämätöntä yhteiskunnan vakauden ja turvallisuuden varmistamiseksi. Syrjäytymistä ja eriarvoisuutta vähentämällä vahvistetaan kansalaisten luottamusta päätöksentekoon ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisyn toimenpiteiden tavoitteena on vähentää huono-osaisuuden kasaantumista yksilöille, perheelle, ryhmälle tai tietylle väestöosalle sekä vahvistaa osallisuutta ja osallistumista yhteiskuntaan. Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutukset kohdistuvat usein erityisen voimakkaasti haavoittuvassa asemassa oleviin, mikä voi entisestään vahvistaa syrjäytymistä ja eriarvoisuutta.

Syrjäytymistä ja eriarvoisuutta voidaan luonnoksen mukaan vähentää kiinnittämällä huomiota entistä enemmän yhdenvertaisuuteen palveluiden suunnittelussa, strategioiden laadinnassa ja toiminnan arvioinnissa. Kuntien ja hyvinvointialueiden on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätöstensä vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen, asetettava tavoitteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, määriteltävä näitä tavoitteita tukevat toimenpiteet ja vastuutahot sekä valmisteltava hyvinvointikertomus. Koulutus, merkityksellinen tekeminen ja kokemus arvostetuksi tulemisesta lisäävät osallisuutta. Suomalainen koulutusjärjestelmä perustuu koulutukselliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Varhaiskasvatuksessa, koulutuksessa ja osaamisen ylläpitämisessä tuetaan lasten, nuorten ja aikuisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Luonnoksessa todetaan, että syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisy on kaikkien hallinnonalojen tehtävä. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisyyn vaikutetaan sen mukaan kuntien, hyvinvointialueiden, järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen toimin sekä viranomaisten, yritysten ja järjestöjen yhteisillä toimenpiteillä. Vapaaehtoistoiminnan jatkuvuus varmistetaan tukemalla sitä organisoivien järjestöjen ja vapaaehtoisina toimivien kansalaisten toimintamahdollisuuksia.

Vapaaehtoistoimijoiden rooli osana paikallista turvallisuutta ja hyvinvointia edistävässä toiminnassa on tärkeää.

Edellä kuvatut havainnot ovat olennaisia ja tärkeitä. Syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisyn kannalta on kuitenkin kaikkein olennaisinta, että eri sektoreilla harjoitettu politiikka pikemminkin vähentäisi eriarvoisuutta ja pahoinvointia eikä lisäisi niitä. Tällä hetkellä politiikka esimerkiksi asumisen, toimeentulon ja ulkomaalaisten aseman osalta kasvattaa eriarvoisuutta ja heikentää mielenterveyttä. Syrjäytymisen ehkäisyn yhtenä keinona tulisi käyttää perus- ja ihmisoikeusvaikutusten ja mielenterveysvaikutusten arviointia säädösvalmistelussa ja budjetoinnissa, jotta harjoitettu politiikka perustuisi tietoon ja parhaaseen ymmärrykseen siitä, mitä seurauksia päätöksillä on mm. eriarvoisuuden, syrjäytymisen, mielenterveyden ja toimintakyvyn kannalta.

55 Vapaaehtoistoiminnan edistäminen

Vapaaehtoistoimintaa koordinoimaan ja kehittämään tarvitaan usein jokin toimija, yleensä kansalaisjärjestö, joka voi edistää ja varmistaa vapaaehtoistoiminnan laatua, eettisyyttä ja riittävää tukea. Leikkaukset järjestöiltä johtavat vapaaehtoistoiminnan volyymin pienenemiseen ja laadun heikkenemiseen.

Perinteisen, usein kansalaisjärjestöjen organisoiman vapaaehtoistoiminnan lisäksi myös vapaalla, järjestäytymättömällä kansalaistoiminnalla on arvokas paikkansa demokraattisessa yhteiskunnassa.

56 Väestön toipuminen

Strategialuonnoksen mukaan väestön kriiseistä toipumisen mahdollistamiseksi tilannekuvassa tulee tunnistaa väestön tuen tarpeet. Suomessa kerätään tähän soveltuvaa tietoa säännöllisesti muun muassa kansalaispulsseilla, kouluterveyskyselyillä sekä työterveyshuoltojen toimesta. Signaaleja saadaan luonnoksen mukaan myös eri järjestöjen palveluiden yhteydenotoista, ja tietoa voidaan kartoittaa räätälöidyllä tiedonkeruulla esimerkiksi hyvinvointialueiden ja kuntien toimesta. Tämä tiedontuotanto tulee jatkossakin resursoida. Hallitus on esimerkiksi päättänyt lakkauttaa Kansalaispulsstin. Tällöin menetetään merkittävää politiikan tukena käytettyä tietoa.

Strategialuonnoksessa todetaan, että väestön toipumisessa on tärkeässä roolissa alueen sosiaali- ja terveydenhuolto sekä varhaiskasvatusyksiköiden, oppilaitosten ja järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö. Järjestöjen rooli toipumisessa tulee määritellä yhteistyössä järjestöjen kanssa mahdollisimman konkreettisesti, mikä helpottaa ennakointia ja suunnitelmallisuutta. Järjestöjen työtä toipumisen tuessa vaikeuttavat parhaillaan järjestöjen avustuksiin eri sektoreilla tehtävät leikkaukset.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen.

Strategialuonnoksessa on tunnistettu hyvin henkisen (psykkisen) kriisinkestävyuden merkitys osana sisäistä turvallisuutta ja kokonaisturvallisuutta. Henkinen kriisinkestävyys kuuluu teemana kaikkialle, missä käsitellään turvallisuuspolitiikkaa. Väestön kyky selvitä kriiseistä on mitä suurimmassa määrin riippuvainen psyykkisestä kriisinkestävyydestä. Viime vuosien globaalit ja alueelliset kriisit, kuten pandemia, sota ja talousvaikeudet, ovat koetelleet niin yksilöiden kuin yhteisöjenkin tulevaisuudentoivoa ja kykyä turvautua toisiinsa hädän hetkellä. Henkinen kriisinkestävyys ansaitsisi tulla strategiassa käsitellyksi laajemmin ja yksityiskohtaisemmin liittyen erityisesti ennaltaehkäisyyn ja henkisen kriisinkestävyuden rakentamiseen normaalioloissa, mutta myös kriisitilanteisiin ja väestön toipumiseen.

Myös kansalaisjärjestöjen merkitys sekä henkiselle kriisinkestävyydelle että demokratialle ja turvallisuudelle on tunnustettu strategiassa monessa kohdin. Järjestöjen moninaisia rooleja sekä niiden toimintaedellytysten turvaamista ja järjestöjen ja viranomaisten yhteistyötä olisi hyvä tarkastella vielä monipuolisemmin, laaja-alaisemmin ja konkreettisemmin.

Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten heikentäminen avustusleikkausten kautta heikentää myös järjestöjen roolia turvallisuustoimijoina sekä demokratiaan olennaisesti kuuluvaa vahvaa kansalaisyhteiskuntaa, jossa järjestöt ja muut kansalaistoimijat osallistuvat aktiivisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun.

On erittäin hyvä ja tärkeää, että strategiassa määritellään demokratia, oikeusvaltio ja perus- ja ihmisoikeudet, mukaan lukien tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, osaksi yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen periaatteita. Yhteiskunta ei voi olla aidosti turvallinen, jos nämä perusedellytykset eivät toteudu.

Lausuntoluonnokseen olisi syytä sisältää yhteisöllisyydestä ja yhteisöjen roolista kriiseissä ja niiden enaltaehkäisyssä ja toipumisessa. Yhteisöjä voivat olla esimerkiksi perhe, ystävät, paikallisyhteisöt tai esimerkiksi eri kulttuuriryhmät tai arvoperustaiset yhteisöt.

Salo Aija
Mielenterveyspooli